

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 30.09.1982, sp. zn. 1 Cz 40/82, ECLI:CZ:NS:1982:1.CZ.40.1982.1

Číslo: 30/1986

Právní věta: Jestliže jednotné zemědělské družstvo uhradilo stavebnímu bytovému družstvu členský podíl v tomto družstvu za člena JZD, a to za předpokladu, že člen JZD bude po určitou dohodnutou dobu pracovat v JZD, potom nebyl-li tento předpoklad splněn, je třeba právní vztah mezi jednotným zemědělským družstvem a tímto členem, týkající se uvedené úhrady členského podílu, posoudit především podle dohody uzavřené mezi jednotným zemědělským družstvem a jeho členem. Nebyla-li dohoda uzavřena, je třeba vycházet z ustanovení občanského zákoníku /1/ o neoprávněném majetkovém prospěchu.

Soud: Nejvyšší soud ČSR

Datum rozhodnutí: 30.09.1982

Spisová značka: 1 Cz 40/82

Číslo rozhodnutí: 30

Číslo sešitu: 6

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Byt, Družstvo stavební bytové, Hospodaření s byty, Jednotná zemědělská družstva, Neoprávněný majetkový prospěch

Předpisy: 136/1985 Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Žalující jednotné zemědělské družstvo požadovalo na žalovaném zaplacení částky 23 750,- Kčs s tím, že tuto částku vyplatilo žalovanému okresní stavební bytové družstvo T. po vyklizení družstevního bytu v domě č. 93 v P. jako zůstatkovou hodnotu členského podílu. Členské podíly na výstavbu družstevních bytů v domě č. 93 v P. uhradilo okresnímu stavebnímu bytovému družstvu T. žalující JZD. Žalovaný se stal členem bytového družstva a byl mu přidělen družstevní byt v uvedeném domě, a to vzhledem k jeho členství a pracovní činnosti v žalujícím JZD. Žalovaný však členství v JZD ukončil.

Okresní soud v Rychnově nad Kněžkou usnesením zastavil řízení podle ustanovení § 104 odst. 1 o. s. ř. pro nedostatek podmínky řízení, který nebylo možno odstranit, neboť podle jeho názoru mělo předcházet řízení před smírčí komisí žalujícího JZD.

Krajský soud v Hradci Králové k odvolání žalujícího JZD a okresního prokurátora zrušil usnesení soudu prvního stupně a vrátil věc tomuto soudu k dalšímu řízení a k novému rozhodnutí. Své rozhodnutí odůvodnil tím, že žádná okolnost nenasvědčuje tomu, že došlo k právnímu vztahu mezi

účastníky řízení ohledně zaplacení členského podílu; i kdyby tomu tak bylo, nešlo o některý ze vztahů uvedených v ustanovení § 82 odst. 1 písm. a) zákona č. 122/1975 Sb. Dále uvedl, za současného skutkového stavu nebylo prokázáno, že by žalovaný získal neoprávněný majetkový prospěch na úkor žalující organizace, a soudu prvního stupně uložil zabývat se v dalším řízení existencí věcné legitimace v této právní věci u obou účastníků řízení.

Okresní soud v Rychnově nad Kněžnou, vázán právním názorem odvolacího soudu, bez doplnění dokazování rozsudkem žalobu zamítl a žalující organizaci uložil zaplatit náklady řízení. V odůvodnění uvedl, že žalovaný nemohl na úkor žalující organizace získat neoprávněný majetkový prospěch, neboť ta mu přímo žádné plnění neposkytla a nešlo ani o plnění za jiného, co po právu měl plnit) sám, protože v době plnění žalující organizace stavebnímu bytovému družstvu T. žalovaný žádnou povinnost k zaplacení členského podílu ještě neměl. Z toho soud prvního stupně (stejně jako odvolací soud) dovodil, že mezi účastníky neexistuje žádný právní vztah ohledně zaplacení členského podílu a žalovaný proto není v této věci pasívně legitimován.

Nejvyšší soud ČSR rozhodl o stížnosti pro porušení zákona, kterou podal generální prokurátor ČSR, tak, že uvedeným usnesením odvolacího soudu a rozsudkem soudu prvního stupně byl porušen zákon.

Z odůvodnění:

Soudy obou stupňů se v projednávané věci především vůbec nezabývaly otázkou, zda mezi účastníky byla případně uzavřena dohoda o půjčce (srov. § 341 odst. 1 a 2 o. z.).

Při řešení otázky platnosti takové případné dohody by bylo potom třeba brát v úvahu tehdy platnou Směrnici o pomoci bytové výstavbě pro pracující v zemědělství, uveřejněnou pod č. 10/1974 Věstníku ministerstva zemědělství a výživy ČSR (vydanou na základě zmocnění obsaženého v ustanovení § 17 dříve platné vyhláškou č. 137/1968 Sb.). /2/

Účastníci totiž mohli ve své případné dohodě převzít i obsah uvedené směrnice, a tedy i požadavek písemné formy pro smlouvu o pomoci poskytované výstavbě. V takovém případě bylo třeba brát v úvahu ustanovení § 455 odst. 1 o. z., z něhož vyplývá, že plněním na základě smlouvy, která by jinak byla neplatná pro nedostatek formy (§ 40 odst. 1 o. z.), dochází ke zapojení neplatnosti z tohoto důvodu. Přijetím dluhu neplatného pro nedostatek formy se totiž podle ustanovení § 455 odst. 1 o. z. nepovažuje za neoprávněný majetkový prospěch a vztah mezi účastníky smlouvy, která by byla jinak pro nedostatek formy neplatná, se proto musí (pokud dále existuje a jestliže bylo podle smlouvy alespoň jednou stranou plněno) řídit obsahem této smlouvy.

Jestliže tedy účastníci uzavřeli platnou konkludentní dohodu, bylo nutno zjistit její obsah, zejména tedy práva a povinnosti účastníků. Přitom bylo třeba vycházet z toho, že předmětem řízení byla pouze částka 23 750,80,- Kčs odpovídající zůstatkové hodnotě členského podílu, která byla žalovanému vyplacena.

Závěr odvolacího soudu o tom, že mezi žalujícím JZD a žalovaným neexistuje žádný právní vztah, není správný ani pro případ, že účastníci shora zmíněnou dohodu neuzavřeli nebo že by byla neplatná. Potom by totiž mezi nimi vznikl vztah, na který by se vztahovala ustanovení občanského zákoníku 1) o neoprávněném majetkovém prospěchu.

Žalovaný získal tím, že mu připadl (v souvislosti s užíváním příslušného družstevního bytu a s členstvím ve stavebním bytovém družstvu) členský podíl, aniž by jej uhradil, určitou majetkovou hodnotou, a tedy majetkový prospěch. Ta skutečnost, že členský podíl již v době trvání členství (aniž by vznikl nárok na výplatu jeho zůstatkové hodnoty) představuje majetkovou hodnotu, se běžně

odráží např. při vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů.

Členský podíl odpovídající bytu, který užíval žalovaný, zaplatilo žalující JZD. Žalovaný tedy získal majetkový prospěch vyjádřený hodnotou členského podílu od JZD (na jeho úkor), jež navíc (jak tomu nasvědčuje dosavadní průběh řízení) družstevní byt, a tedy i tomu odpovídající majetkovou hodnotu, žalovanému ve skutečnosti poskytlo (záleželo totiž na JZD, komu bude byt přidělen).

Dosavadní výsledky řízení nasvědčují tomu, že důvodem pro poskytnutí uvedeného majetkového prospěchu žalobcem žalovanému byl předpoklad, že žalovaný, jenž se stal členem žalujícího JZD, v něm bude pracovat po určitou dobu odpovídající poskytnutým výhodám. Dosavadní průběh řízení a okolnosti daného případu též nasvědčují tomu, že žalovanému musel být znám tento důvod poskytnutí majetkového prospěchu.

Při posuzování otázky, jak dlouhá doba pracovní činnosti žalovaného u žalobce by odpovídala poskytnutému majetkovému prospěchu, je třeba vycházet z toho, za jakých podmínek by mohlo žalující JZD prominout vrácení půjčky, a tedy takto disponovat s družstevním majetkem, pokud by byli účastníci uzavřeli platnou smlouvu. V takovém případě bylo JZD vázáno pokynem obsaženým v článku 21 odst. 1 shora citované směrnice, podle něhož půjčku podle článku 5 poskytne organizace pracovníkovi na základě smlouvy, ve které se zaváže půjčku prominout, zůstane-li pracovník v organizaci nepřetržitě pracovat po dohodnutou dobu (10 let od poskytnutí půjčky pracovníku) a před uplynutím dohodnuté doby neopustí byt, který užívá jako člen družstva.

Za předpokladu že mezi účastníky řízení nebyla uzavřena dohoda o půjčce (viz výše), bylo třeba, zejména výsledkem pracovníků žalující organizace, kteří jednali se žalovaným o jeho vstupu do JZD a o řešení bytové otázky, jakož i opětovným výsledkem žalovaného, zjistit právní důvod poskytnutého majetkového prospěchu žalovanému ze strany žalujícího JZD.

Jestliže by byl po doplnění dokazování potvrzen shora uvedený předpoklad právního důvodu poskytnutí majetkového prospěchu žalobcem žalovanému, bude třeba posoudit, zda žalovaný tím, že ukončil členství a pracovní činnost u žalujícího JZD přibližně po pěti letech, způsobil odpadnutí právního důvodu pro poskytnutí uvedeného majetkového prospěchu. Pokud by tomu tak bylo, získal by žalovaný okamžikem, kdy přestal u žalujícího JZD pracovat, na jeho úkor neoprávněný majetkový prospěch. Byl by pak podle ustanovení § 451 o. z. povinen (§ 456 o. z.) tento neoprávněný majetkový prospěch vydat žalujícímu JZD. Mezi účastníky tohoto řízení by tedy i takto existoval právní vztah, jehož obsahem by byla povinnost žalovaného vydat neoprávněný majetkový prospěch.

Uvedenými rozhodnutími soudů obou stupňů byl tedy porušen zákon v ustanoveních § 6, § 120 odst. 1 a § 153 odst. 1 o. s. ř. ve vztahu k ustanovením § 451, § 452 a § 456 o. z.

1) zákona č. 40/1964 Sb. (jehož úplné znění se změnami a doplňky bylo vyhlášeno pod č. 70/1983 Sb.)

2) Vyhláška č. 137/1986 Sb. byla později nahrazena vyhláškou č. 160/1976 Sb., místo níž pak byla vydána vyhláška č. 1/1982 Sb.; nyní platí vyhláška č. 136/1985 Sb. o finanční, úvěrové a jiné pomoci družstevní a individuální bytové výstavbě a modernizaci rodinných domků v osobním vlastnictví. Směrnice uveřejněné pod č. 10/1974 Věstníku ministerstva zemědělství a výživy ČSR byla zrušena vyhláškou č. 160/1976 Sb.; později vydalo uvedené ministerstvo směrnice, jež byly uveřejněny pod č. 52/1977 téhož věstníku (viz oznámení o jejich vydání v částce 1/1978 Sb.) a pokyn uveřejněný pod č. 54/1977 uvedeného Věstníku bytové výstavby od 1. 1. 1977.